

Çiçero Olayı ile İlgili Üç Alman Belgesi

 MUZAFFER DENİZ^a

Geliş Tarihi: 16.09.2018 | Kabul Tarihi: 25.01.2019

Öz: Savaşlar yalnızca cephede verilmez. Aynı zamanda diplomasi ve istihbarat alanlarında da yürütülür. İkinci Dünya Savaşı döneminde Ankara’da çeşitli devletlerin ajanları cirit atmaktadır. Bunların bazıları da diplomatik misyonlarda görevlidir. Bu ajanlardan biri de “Çiçero” adı takılan Elias Bazna’dır. Bazna, İngiltere Büyükelçiliği’nde büyükelçinin uşağı olarak çalışmakta olup para karşılığında Almanlara önemli bilgiler aktarır. Kısaca “Çiçero Olayı” İkinci Dünya Savaşı’nda Ankara’da geçen bir ajanlık öyküsüdür.

Anahtar Kelimeler: İkinci Dünya Savaşı, ajan, Çiçero, Elias Bazna, Ankara.

^a Van YYÜ, Eğitim Fakültesi, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Bölümü
mdeniz@yyu.edu.tr

Three German Documents Related to the Cicero Case

Abstract: Wars are not only on the front-line. It is also carried out in diplomatic and intelligence fields. During World War II, agents of various states were in Ankara. Some of them were in charge of diplomatic missions. One of these agents was Elias Bazna, who was called "Çiçero". He was working as the butler of ambassador at British Embassy and he was sending important information to the Germans for money. Briefly, "Çiçero Event" is a story of an agent in Ankara in the Second World War.

Keywords: World War II, agent, Çiçero, Elias Bazna, Ankara.

© Deniz, Muzaffer. "Çiçero Olayı ile İlgili Üç Alman Belgesi." *İğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 17 (2019), 195-208.

Giriş

Çiçero olayı İkinci Dünya Savaşı yılları Ankara'sında geçen bir ajanlık öyküsüdür. Hatta savaş sonrası filmlere de konu olur. Almanya'nın Türkiye'deki büyükelçisi Franz von Papen tarafından kendisine Çiçero adı takılan Elias Bazna 1904 yılında Piriştine'de doğmuş olup 1918'de ailesiyle birlikte İstanbul'a göç etmiştir. Bir süre ticaretle uğraşıp başarılı olamayan Bazna, 1930-1944 yılları arasında Yugoslavya, ABD, Alman ve İngiliz büyükelçiliklerinde şoför, kavas ve özel hizmetli olarak çalışmıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru İngiliz Büyükelçiliği'nde özel hizmetli olarak çalıştığı sırada büyükelçinin güvenini kazanmış, bu görevi sırasında para karşılığında Almanya adına ajanlık yaptığı savaş sonrasında anlaşılmıştır. 1960'lı yıllarda Almanya'ya yerleşen Çiçero, 1970'de burada ölmüştür. (Erdal İlter, *Milli İstihbarat Teşkilat ve Tarihiçesi*. Ankara: MİT Müsteşarlığı, 2002, s. 51)

Dönemin ünlü ajanı Çiçero'nun hayatı yukarıda da söylenildiği üzere filmlere konu olmuştur. Bu filmlerden biri Amerikan, biri Türk yapımıdır. Yönetmenliğini Joseph Mankievicz'in yaptığı 1952 Amerikan yapımı "Beş Parmak" filminde Çiçero rolünü James Mason üstlenmiştir. 1951 Türk yapımı filmin adı "Ankara Casusu Çiçero" olup yönetmenliğini Mehmet Muhtar yapmış ve Çiçero rolünü Atıf Kaptan üstlenmiştir. (<https://sinemavetarih.blogspot.com.tr/2015/02/ankara-casusu-cicero-5-fingers.html>)

Çiçero olayının kahramanı olan Elias Bazna 1962'de "I was Cicero" adıyla anılarını yayınlamıştır. Bu eser Türkçe'ye "Ankara Casusu Çiçero" adıyla çevrilerek yayımlanmıştır. Bu olayın diğer cephesi olan ve Çiçero ile görüşmeleri bizzat sürdüren Alman Ataşesi Ludwig Carl Moyzisch ise daha önce 1949'da "Çiçero Olayı" adıyla konuyla ilgili anılarını yayınlamıştır. Çok daha sonraları da İngiliz istihbarat servisi MI5, 2. Dünya Savaşı dönemine ait 100 kadar gizli dosyayı Mayıs 2003'te açıkladı.

Konuyla ilgili gazete haberlerine göre o dönemde Ankara'daki İngiltere Büyükelçiliği'nde çalışan ve Nazi Almanyası için casusluk yapan "Çiçero" kod adlı Türk uşak İlyas Bazna ile ilgili ayrıntılar da aydınlığa kavuştu. İngiliz Daily Telegraph gazetesinin haberine göre, İngiliz belgelerinde Almanlar hesabına casusluk yapan Çiçero'nun, dönemin en başarılı ajanı olduğunu itiraf ediliyor ve şu ifadeler yer alıyor: "Ankara'daki adamımız piyano çalarken, güzel sesli uşağı dosyaları aşırıyordu. Şöyle ki, The Daily Telegraph" gazetesinin yayımladığı belgelerde, kasa anahtarlarını ele geçiren Bazna'nın her sabah Büyükelçi banyo yaparken, bütün gizli evrakının fotoğrafını çektiği ve Almanlara aktardığı belirtildi. Belgelere göre, Bazna, güzel sesi sayesinde İngiliz elçiyle yakınlık kurarken, "İngilizce bilmeyen, durgun zekâli" bir insan portresi çizerek İngiliz diplomatta "bu adamdan zarar gelmez" inancı oluşturdu. Bazna, banyo saatlerinde işini halledemiyorsa, elçi öğleden sonra piyanosunun başına geçince kasayı yokluyordu.

Casus Bazna, Normandiya çıkarması ile ilgili planların ilk bilgilerini de Almanlara aktardı. Çiçero, Büyükelçinin Noel yemeği listesinden, Kral VI. George ile yaptığı yazışmalara kadar her şeyin fotoğrafını çekti. Öğleden sonraları müzik devam ettiği sürece kasa çalışmasını sürdüren Bazna, müzik sesi kesildiğinde dosyaları kasaya koyup, anahtarı da yerine bırakıyordu.

İngiliz Elçi'nin, sesine hayran olduğu belirtilen "Çiçero" Elias Bazna'nın hikayesi şöyle:

Dönemin İngiltere Ankara Büyükelçisi Sir Hughe Knatchbull-Hugesson'un hizmetkârı olarak çalışan Elias Bazna, aynı zamanda Almanlar tarafından çilingir olarak yetiştirildiği için, Elçinin kasasının anahtarlarının mumda kalıbını alarak, kopyasını yaptı. Bazna, bir müzik tutkunu olan Elçi Hugesson sabahları banyoya girdiğinde, ya da öğlenleri piyanosunun başına geçtiğinde kasayı açarak gizli belgelerin fotoğraflarını çekti ve Almanlara ulaştırdı. Ankara'nın Almanya Büyükelçisi Franz von Papen'e bağlı olarak çalışan Bazna, Normandiya çıkarma-

sının ilk bilgilerini, müttefiklerin Kahire ve Tahran konferanslarının notlarını, hatta İngiliz Dışişleri'nin “elçilikten bilgi sızıyor” uyarı mektubunun bile fotoğraflarını çekerek Nazilere ulaştırdı.

Köstebek Elias Bazna'nın bilgi sızdırdığı, bir Alman ajanın ABD tarafına geçmesi üzerine anlaşıldı. ABD Başkanı Theodore Roosevelt, durumu Başbakan Winston Churchill'e özel olarak ilettili. İngiliz Dışişleri tarafından uyarılan Elçi Hugesson, Kahire Konferansı ile ilgili bilgilerin sızması konusunda önce Türk hükümetini suçladı ama daha sonra konferans bilgilerinin bulunduğu dosyayı trende bıraktığını itiraf etti. Elçi, “bir kere çok aptal ve tek kelime İngilizce bilmez” diye nitelediği uşağının ajan olamayacağını savunduysa da, çevresindeki çemberin daraldığını anlayan Bazna, elçilikten apar topar ayrıldı. (*Hürriyet*, 23.05.2003; *Milliyet* 23.05.2003; *Sabah* 23.05.2003)

Çiçero'nun İngiltere'nin Ankara Büyükelçiliği'ndeki gizli belgeleri verdiği asıl görevi Alman istihbarat servisinde olan (François Kersaudy, *Çiçero Olayı* 1943. İstanbul: Picus yayınları, 2011, s. 62) ataşe konumlu Alman diplomat Ludwig Carl Moyzisch'in konuyla ilgili tarihe düştüğü notlar ise şöyledir:

Moyzisch'in Çiçero ile ilk teması 26 Ekim 1943'te olur. Bu tarihte Çiçero daha önceden tanıdığı elçilik birinci sekreteri Jenke'ye gelerek elinde önemli belgeler olduğunu söyler. Jenke'de konumu gereği bu işi Moyzisch'e havale eder. Çiçero bu ilk görüşmede İngiltere Elçiliği'nden aldığı fotoğraf filminden oluşan ilk belgeler karşılığında 20.000 sterlin ister. Daha sonra getireceği film rulolarının her biri için de 15.000 sterlin ister. Yapılan görüşmelerden sonra kendisini İngiliz büyükelçisinin özel uşağı olarak tanıtan Çiçero'nun bu teklifi kabul edilir. (Ludwig Carl Moyzisch, *Çiçero Operasyonu*. İstanbul: Q-Matris yayınları, 2004, s. 29-35) Moyzisch'in bu belgelerden edindiği izlenim şöyledir:

Belgeler Almanya için kaygı verici mesajlar içermektedir.

Müttefiklerin Almanya'yı devirmek için ne kadar kararlı olduklarının yanı sıra bunu yapabilecek güç ve kudrete sahip olduklarını ortaya koymaktadır. Çiçero'nun verdiği bilgilerle Nazi Almanya'sının felaketlere sürüklendiği görülmektedir. Ancak Almanlar önlerinde duran bu gerçeği kabullenmek istemediler. Alman liderler düşmanın gücü ve niyetleri hakkında ellerinde olan kesin bilgileri kullanmadılar. Eğer bunu idrak edebilselerdi önlerinde barış seçeneğinden başka seçenek olmadığını görebilirlerdi. Politik açıdan bakıldığında düşman hakkında son derece hayati bilgiler içermesine karşın basiretsiz Alman liderler tarafından İngiltere bu olayı çok az bir zararla atlatabilirdi. (Moyzisch, *Çiçero Operasyonu*: 54-55, 62)

Çiçero'nun ajan olduğu ve ele geçirdiği belgeleri Almanlara verdiği bilgisi Moyzisch'in kitabında Elizabet olarak adlandırdığı sekreteri Cornelia Kapp'ın (Kersaudy, *Çiçero Olayı 1943*: 75) 6 Nisan 1944 günü İngiltere elçiliğine giderek olayı anlatması ile ortaya çıkar. Çiçero açığa çıktığı o güne kadar Almanya'dan aldığı paranın toplamı 300.000 sterlindir. (Moyzisch, *Çiçero Operasyonu*:158) Ancak ilk verilen meblağlar dışında Almanlar Çiçero'ya sahte sterlinler vermiştir. Yani Çiçero arzula-dığı, hayalini kurduğu hayata kavuşamayacaktır.

Alman Belgeleri

Çiçero'nun Almanlara nasıl yardımlarının dokunduğu Alman belgelerinde görülmektedir. Tabii ki bunun karşılığını da fazlasıyla almak ister ve alır. Çiçero konusunu içeren Alman Dışişleri Bakanlığı belgeleri (Akten zur deutschen Auswärtigen Politik 1918-1945 (Alman Dışişleri Politik Belgeleri 1918-1945), Seri E: 1941-1945, Band VII, 1 Oktober 1943-30 April 1944) tarih sırasına göre şunlardır:

Belge no: 81

1553/377 490-92¹

Birinci Sınıf Elçi Altenburg'un Raporu

¹ Şimdiki bulunduğu yer: Akten Inland II. G. Bd. 464.

Gizli devlet belgesi

Berlin, 7 Kasım 1943

Müsteşar, benim ve Büyükelçilik Müsteşarı Wagner'in bulunduğu bir ortamda öğleye doğru Ankara'dan gelmiş olan Moyzisch'i kabul etti. Moyzisch, "Çiçero" materyalinin hangi kaynaktan geldiği ile ilgili şu bilgileri verdi:

Bu materyali temin eden kişi Ankara'daki İngiliz Büyükelçisinin² ikinci uşağı olan bir Arnavut'tur³. Çiçero bunu (İngiliz karşıtı ajanlığı-ÇN) kendi milliyetçi duygularıyla yaptığını söylüyor. Gerçekte ise hurs ve para kazanma isteği etkindir. Moyzisch bu adamla karaborsa olarak benzin, sigara ve İngiliz Elçiliği'nden viski temin etme esnasında tanıştı. Bu tanışmadan sonra ilişkileri gelişti. Bu Arnavut aşağı yukarı 50 yaşlarında olup evli ve dört çocukludur. Geliri çok düşüktür. İngiliz Büyükelçiliği'nde bir buçuk yıldan beri görevini sürdürmekte olup müzik yeteneği ve güzel bir bariton sese sahip olması ile elçilikte yer edinir. Büyükelçi piyano çalmakta ve Arnavut'ta ona eşlik etmektedir.

Büyükelçi genellikle rezidansta kendi özel evinde çalışmaktadır. Büyükelçi odadan çıktığında evraklar masada dizili bir şekilde durmaktadır. Evrakların dizili olmasından dolayı onları yerine tekrar koymak kolaydır. Büyükelçinin masasının üzerinde bir tane kasa bulunmaktaydı. Bu kasanın anahtarının kopyasını Arnavut temin etti. Kasanın içerisinde bir tane metal kaset bulunmaktaydı ancak bu kasetin içeriğini Arnavut şimdiye kadar anlayamadı. Arnavut'un görevi, masa üzerinde bulunan notları, raporları, telgrafları ve telgraf taslaklarını kopyalamak ve bunların filmlerini Moyzisch'e ulaştırmaktı. Moyzisch bu şekilde 80 tane filme sahip oldu ve bular için 41.000 Türk lirası ödemedede bulundu.

Moyzisch'in getirdiği materyaller şu anda hızlı bir şekilde

² Knatchbull-Hugessen.

³ Bazna.

banyo edilmekte okunabilir bir şekilde yarın öğleye kadar Alman dışişleri bakanına iletmesi için Büyükelçilik Müsteşarı Wagner'e teslim edilmiştir. Moysisch gelecek salıya⁴ kadar tekrar Ankara'da bulunmaya çok önem vermektedir. Çünkü büyükelçinin ifadesine göre salı günü Eden (İngiliz Dışişleri Bakanı-ÇN) Kahire'den dönmektedir ve yeni materyaller elde etme olasılığı yüksektir. Şayet Alman dışişleri bakanı Moysisch ile bizzat görüşmek isterse, bu kendisinin geri döneceği gün olan yarın, yani 8 Kasım Pazartesi'ye kadar görüşmeye hazır olacaktır.

Moysisch'in ifadelerine göre materyalin sağlanma biçimi ve bu materyallerden fotoğraf elde edilme yöntemi benim ve müsteşarın kanaatine göre bu materyallerin orijinal, güvenilir malzemeler olduğu kanısı taşınmaktadır.⁵

Bu şekilde Alman dışişleri bakanına sunulmaktadır.

(Altenburg)

Belge no: 227

712/262 764⁶

Büyükelçilik Müsteşarı Wagner'in Raporu⁷

Gizli devlet belgesi

Berlin, 22 Şubat 1944

İnl. II 98 gRs.

Tahmin edileceği üzere "Çiçero Olayı" istihbarat servisi için oldukça yüklü masraflara yol açmaktadır. Bu miktar, bana Schellenberg'in güvenerek verdiği bilgiye göre 500.000 marktır.

Ben o zaman şunu ifade etmek istiyorum. Elde edilen ma-

⁴ 9 Kasım.

⁵ Wagner'in 12 Aralık tarihli taslağı (738/267 665; şimdiki bulunduğu yer için bkz dipnot 1). Ribbentrop da elde edilen materyallerin güvenilirliğine karar verdi.

⁶ Şimdiki bulunduğu yer Akten Inland II.g., Bd. 464.

⁷ El yazılı kenar notu: 1-"Schellenberg'e benim tarafımdan bilgi verildi. O, parayı 28 Şubat'ta öğleden sonra saat dörtte bakanlık direktörü Schröder'den alacak. Geiger." 2-" Schellenberg'e olan ödemeyi bakanlık direktörü Schröder yapacak. Geiger." 3-"Ödeme bakanlık direktörü Schröder tarafından yapıldı."

teryalin politik öneminden dolayı istihbarat servisine finansal açıdan yardımcı olmalıyız. Çünkü biliyoruz ki istihbarat servisi bu finansı bulmak için zorlanmaktadır. Bu yüzden Schellenberg bana birkaç kez şunu tekrarlamıştı. O adama verecekleri maddi imkânlar kendi adamlarına (istihbarat elemanlarına-ÇN) sağlanırsa, bu gibi önemli belgeleri tarafsız ve düşman ülkelerden temin edebileceklerdir.

Çiçero Olayı için dışişleri bakanlığının maddi imkânlarının bu amaçla kullanıldığını düşünüyorum. O yüzden benim önerim şu: Dışişleri bakanlığı bir defalığına mahsus olmak üzere 250.000-300.000 markı döviz olarak ödesin. Burada altın lira ya da diğer nakit dövizler düşünülebilir.

Sizden rica ediyorum, bu durumu dışişleri bakanına iletin

Dışişleri bakanının istihbarat servisine ödemeyi onayladığı takdirde lütfen benim sekreterim, muavin konsolosum Geiger'e bildirmenizi rica ediyorum. Böylece o da bakanlık direktörü Schröder ve istihbarat servisi ile görüşmeleri devam ettirsin.⁸

(Wagner)

Belge no: 345

1553/377 485-83⁹

Maslahatgüzar Jenke'nin Raporu

Fuschl, 19 Nisan 1944

Alman Dışişleri Bakanı için Ankara'dan Çiçero Materyali ile İlgili Notlar

Benim görüşmelerimde bana verilen talimata dayanarak Çiçero kaynağının azalması ile ilgili şunları belirtmek isterim:

1943 Ekim'i başlarında bir gün saat 17:30'a doğru Elias

⁸ Ribbentrop, 24 Şubat'ta Schröder'e "ödeme talimatı"nı verdi. (712/262 765; şimdiki bulunduğu yer için bkz dipnot 1.) : "İstihbarat servisinin iç işleri grubu II'nin direktörünün 'Çiçero' amaçlı bir defalığına mahsus 250.000 mark altın olarak ödenmesi."

⁹ Şimdiki bulunduğu yer: Inland II, g. Bd. 464.

(Bazna) adındaki bir şahıs Ankara'daki evime telefon açarak benimle görüşme isteğini bildirmiş.

(Elias, Yugoslav Vatandaşı, o tarihten bir buçuk yıl öncesinde benim hizmetlim idi. Kısa bir süre sonra güvensizliği ve tembelliği yüzünden işten çıkarılmıştı. Kısa bir süre sonra Ankara'da bulunan İngiliz Büyükelçi Knatchbull-Hugessen'in hizmetlisi olarak işe alınmıştı. Telefon açtığı sırada hâlâ bu görevindeydi.)

Ben evde olmadığım için eşim telefona çıkmış. Elias, eşime, "şu anda bütün belgelerin elinde olduğunu ve benimle acilen görüşmesi gerektiğini" söylemiş. Eşim ona, saat 20:30'a doğru telefon açması gerektiğini, zira ancak o saatte eve geleceğimi söylemiş.

Eşim hemen beni arayarak durumdan haberdar etti. Ben de hemen büyükelçi von Papen'e haber verdim. Von Papen ve ben bu konuyu görüştük ve şu sonucu kararlaştırdık: Bu kişi ile bağlantının benimle değil ateşe Moyzisch (istihbarat servisi) ile kurmasını çünkü o esnada Ankara'daki büyükelçilikte savunma ile ilgili vekâlet edecek birisi bulunmadığı için ateşe Moyzisch'in Elias ile görüşmesinin daha doğru olacağı kanaatine vardık.

Elias, tekrar telefon açma gereği duymadan aynı akşam evime geldi. Kendisinin bekletilmesini söyledim ve ateşe Moyzisch'i arayarak derhal benim evime gelmesini rica ettim. Ona Elias'ı dinlemesini ve gerekirse adı geçen belgelerin elde edilmesi ile ilgili gerekli önlemleri alması talimatını verdim.

Bunun üzerine gerek ateşe Moyzisch tarafından gerekse daha sonraları büyükelçi ile görüşmeler ve alınan kararlar konusunda malumatınız olduğunu tahmin ediyorum. (Leica makinesinin ve aparatlarının temini, ajan görevlendirilmesi, fotoğraf filmlerinin bedeli, görüşmelerin yerinin ve zamanının kararlaştırılması, yedek anahtarların yapılması vb)

Bu durumların detayı, yani filmlerin basımı ile ilgili yakın detaylar aşağıda sunulmaktadır: Hizmetli olduğu için ajanın

her an büyükelçinin çalışma odasına girme kolaylığı vardı. Büyükelçi genelde sabah saat altıya karşı uyanıyor, robdöşambri ile aşağı yukarı bir buçuk saat kendi odasında çalışıyordu. Aşağı yukarı bir saat duş alıyor ve kahvaltı ediyordu. Ajan bu zamanı, dosyalar ortada olduğundan dolayı fotoğraf çekmek için değerlendiriyordu.

Ajan aşağı yukarı beş ay boyunca bu şekilde değerli materyalleri elde edebildi. Ta ki Knatchbull-Hugessen bir şüphe üzerine dikkat ve güvenlik önlemleri talimatı verene kadar. Bu durum Elias'ın işlerini yapmasını imkânsızlaştırdı. İlk önce Elias kendisi üzerine olan şüpheleri başka bir hizmetlinin üzerine yönlendirmeyi başardı. Elias, kendisinin Rus Büyükelçiliği'nde çalışan bir memurla bağlantısı olduğu şüphelerini başka bir hizmetliye yöneltilmesini başardı. Birkaç gün sonra gerçekten de ikinci hizmetli işten kovuldu.

Elias tekrar büyükelçinin güvenini kazandığı için mutlu oldu. Fakat ateşe Moyzisch'in talimatı üzerine yeni bir tarihe kadar her ne şekilde olursa olsun yeni bir materyali eline almaktan men edildi. Moyzisch 14 günde bir büyükelçilikte ilginç olan gelişmeleri kendisine rapor etmesini istedi. Bizim tarafımızdan zaten materyale ihtiyaç yoktu. İngiliz Büyükelçi dört haftalığına Kahire'ye gitmişti ve İngiliz-Türk görüşmelerinin bu süre içinde yapılmadığı başka kaynaklardan bize iletilmişti.

Mart ayının sonuna doğru Elias tekrar materyal toplamaya başlamıştı. (Bir seferinde) yedek anahtarlar kendisinde olduğundan büyükelçinin çalışma odasına bir kasette olan gizli dokümanların fotoğrafını çekmek için girer, aniden büyükelçinin sekreteri odaya girer. Elias'a sekreterin odada bulunma sebebini sorması üzerine "tozları siliyordum ve çalışma masasını düzeltiyordum" der. Sekreter hiçbir tepki vermeden odadan çıkar. Bu olaydan üç gün sonra Elias tekrar aynı sekreter tarafından -ki, sekreter odaları kontrol etmek için görevlendirilmişti- elinde kasetle yakalandı. Daha önceki olaylar nedeniy-

le Elias aynı gün İngiliz Büyükelçiliği'nden süresiz olarak kovuldu.

Elias şimdi elinde bulunan yedek anahtar ile büyükelçinin evine hırsız gibi girerek kasetlerden yeni materyal almayı planlıyordu. Elias büyük paralar elde etmek için her şeyi göze alan gözü kara bir adamdı.

Kısa bir süre önce öğrendiğime göre ateşe Moyzisch ile temas kurmuş ancak başarılı olamamış ve bu şekilde bağlantı kaybolmuştur. Bu adamın zekâsı ve dayanıklılığı dikkat çekmekte ve Alman Büyükelçiliği ile iş yapmak için her şeyi göze almaktadır. Çünkü bilmektedir ki bu dokümanlara olan ilgi büyüktür.¹⁰

(Jenke)

Yukarıda verilen belgelerden anlaşılacağı üzere Çiçero İngiliz belgelerini Almanlara aktarmayı kusursuz bir şekilde sürdürür. Gerçi bir ara İngiliz Büyükelçi Knatchbull-Hugessen bir durumdan şüphelenince Çiçero bu şüpheyi orada çalışan başka bir hizmetliye yönlendirmeyi başarır. Hizmetli işten çıkarılır ve böylece Çiçero bu durumdan sıyrılmış olur. Belgeleri Almanlara aktarmaya devam eder, tabii ki bunun karşılığını da alır. Çiçero -her ne kadar bunu milliyetçi duygularla yaptığını ifade etse de- onun için önemli olan koparacağı paradır.

Alman Dışişleri bu bilgilere itibar etmiştir. Yukarıdaki belgelerde açıklandığı üzere Çiçero ile teması sürdüren Alman elçilik yetkilisi Moyzisch'i Almanya'ya çağırılmıştır. Orada ilgili yetkililer Moyzisch'ten bu bilgileri nasıl temin ettiği ve güvenilirliği hakkında bilgi almıştır. Çiçero bütün dikkatine rağmen sonunda elinde filmle elçilik sekreterine yakalanmış ve aynı gün işine son verilmiştir. Alman makamlarının bu bilgilerden ne kadar faydalandığı, ya da faydalanıp faydalanmadığı, aşağıda sonuç bölümünde verilmiştir.

¹⁰ Ayrıca bkz Papen'in 18 Mayıs tarihli yazısı (1553/377 493; şimdiki yeri için bkz dipnot 1), buna göre "Çiçero" İngiliz Büyükelçiliği'nde şoför olarak yeniden çalışmaktadır ve kod adı "İvan"dır.

Sonuç

II. Dünya Savaşı sadece savaş alanlarında cereyan etmiyordu. Aynı zamanda ekonomik, psikolojik, istihbarat boyutları da bulunuyordu. İstihbarat ve casusluk alanında Türkiye'nin başkenti Ankara'da yaşanan "Çiçero Olayı" dönemin öne çıkan casusluk olaylarından biri idi ve hatta savaş sonrasında filmlere konu olacaktı.

Bu casusluk olayının kahramanı Çiçero kod adlı aslen Arnavut olup Türkiye'ye göç etmiş Türk vatandaşı Elias Bazna'dır. Bazna'ya "Çiçero" kod adını Almanlar verir. Bazna, para hırsı olan, refah ve konforunu yükseltmeye çalışan hırslı ve gözü kara bir kişiliktir. İngiliz Büyükelçiliği'nde Büyükelçi Knatchbull-Hugessen'in hizmetlisidir. Bariton sesi ve yaptığı işle büyükelçinin güvenini kazanmıştır. Bu güven sayesinde gizli ve önemli İngiliz belgelerinin bulunduğu elçinin özel odasına rahatlıkla girip çıkabilmektedir.

İngiliz elçinin odasındaki belgelerin Almanlar için önem ve değerini bilen kurnaz uşak Bazna, bunlardan büyük paralar kazanacağını düşünür ve bu düşüncesinde de haklıdır. Almanlarla temasa geçince Almanlar Bazna'ya İngiliz Elçiliği'ndeki bu değerli belgelerin karşılığını ödemeye başlar. Bu belgelerin elde edildiği dönemde müttefikler arasında Kahire Görüşmeleri yapılır. Bu görüşmelerde artık savaşın seyrinin değiştiği ve Almanların nasıl yenileceği, hangi cephelerin açılacağı, Almanya'nın nasıl teslim alınacağı planları yapılırken Almanlar bu değerli bilgilerden yararlanıp daha az zararla çıkacakları erken bir ateşkes planı yapmadılar ya da Hitler'in gücü ve hırsı buna izin vermedi.

Çiçero'nun casusluğu bir noktada kesildi. Casus olduğu öğrenildi ve hemen işten kovuldu. Ancak Çiçero'nun hırsı bitmedi. İşten kovulduktan sonra bile Alman Askerî Ateşesi/istihbarat görevlisi Moyzisch'e hâlâ beraber çalışmak istediğini söyledi. Ama artık satacağı bir belge yoktu.

Sonuç olarak filmlere konu olan casusluktan ve elde edilen bilgilerden Almanlar yeterince yararlanamamış ve Almanya bilinen sona doğru yol almıştır.

Kaynaklar

Alman Dışişleri Bakanlığı Arşivi: Alman Dışişleri Politik Belgeleri 1918-1945 (Akten zur deutschen Auswärtigen Politik 1918-1945), Seri E: 1941-1945, Band VII, 1 Oktober 1943-30 April 1944, Vandenhoeck und Ruprecht in Göttingen, 1979.

İlter, E, (2002). *Milli İstihbarat Teşkilat ve Tarihçesi*. Ankara: MİT Müsteşarlığı.

Kersaudy, F. (2011). *Çiçero Olayı 1943*. İstanbul: Picus Yayınları.

Moyzisch, L C. (2004). *Çiçero Operasyonu*. İstanbul: Q-Matris Yayınları.

Hürriyet, 23.05.2003.

Milliyet, 23.05.2003.

Sabah, 23.05.2003.

<https://sinemavetarih.blogspot.com.tr/2015/02/ankara-casusu-cicero-5-fingers.html>, Erişim: 23.04.2017.